Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 75/2013, ECLI:CZ:NS:2013:7.TDO.75.2013.1

Číslo: 72/2013

Právní věta:

V adhezním řízení se soud musí vždy zabývat otázkou, zda uložení povinnosti k náhradě škody způsobené trestným činem nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem ve smyslu § 228 odst. 1, věta za středníkem, tr. ř. nebrání zákonná překážka. Za ni je možné považovat také dohodu o narovnání podle § 585 a násl. občanského zákoníku uzavřenou mezi obviněným a poškozeným, pokud se týká závazku obviněného k náhradě škody způsobené trestným činem nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem. Důsledkem uzavření takové dohody je zánik závazku k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení, takže těchto nároků se poškozený nemůže domáhat v adhezním řízení. V takovém případě totiž dohoda o narovnání představuje nový závazek, jehož právním důvodem vzniku není náhrada škody způsobená trestným činem nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného takovým činem na úkor poškozeného, ale jedná se o smluvní závazek. Postup soudu podle § 228 odst. 1 tr. ř. je proto vyloučen.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 13.02.2013

Spisová značka: 7 Tdo 75/2013

Číslo rozhodnutí: 72

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Adhezní řízení, Náhrada škody

Předpisy: § 228 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněné J. H. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2012, sp. zn. 7 To 328/2012, a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 1. 8. 2012, sp. zn. 3 T 50/2012, jakož i další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Městskému soudu v Brně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 1. 8. 2012, sp. zn. 3 T 50/2012, byla obviněná J. H.

uznána vinnou zločinem zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku a odsouzena podle § 206 odst. 4 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody na třicet měsíců s tím, že podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku byl výkon trestu podmíněně odložen, podle § 82 odst. 1 tr. zákoníku byla stanovena zkušební doba na tři léta a podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku byla obviněné uložena povinnost, aby ve zkušební době podle svých sil nahradila v plné výši škodu, kterou zločinem způsobila. Výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto tak, že obviněná je povinna nahradit poškozené MUDr. Z. S. škodu ve výši 1 434 850 Kč.

Skutek spočíval podle zjištění Městského soudu v Brně v podstatě v tom, že obviněná nejméně od 1. 1. 2007 do 7. 1. 2011 jako zdravotní sestra, zaměstnaná u MUDr. Z. S. na základě pracovní smlouvy ze dne 2. 4. 2002 a mající přístup ke zdravotnickému materiálu a k systému nákupu, prováděla svévolně a bez vědomí zaměstnavatele MUDr. Z. S. neodsouhlasené nákupy zdravotnických materiálů, které zahrnula do daňových dokladů dodavatelů hrazených MUDr. Z. S., použila tento materiál k výkonům prováděným pacientkám MUDr. Z. S. mimo její zdravotnické zařízení, získané finanční prostředky nepředala MUDr. Z. S., užila je pro svou potřebu a uvedeným jednáním způsobila MUDr. Z. S. škodu ve výši 1 434 850 Kč.

Odvolání obviněné, podané proti všem výrokům, bylo usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2012, sp. zn. 7 To 328/2012, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

Obviněná podala prostřednictvím obhájkyně v zákonné lhůtě dovolání proti usnesení Krajského soudu v Brně. Výrok o zamítnutí odvolání napadla s odkazem na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Vytkla, že skutek, tak jak je popsán ve výroku o vině, nevykazuje znaky zločinu zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku. Nesouhlas obviněné s tímto právním posouzením skutku se odvíjel od její základní námitky, že jí nebyla svěřena cizí věc, tj. věc náležející jejímu zaměstnavateli. Ve vztahu k výroku o náhradě škody obviněná namítla nesprávné hmotně právní posouzení uplatněného nároku poškozené. V této souvislosti poukázala na to, že obě strany uzavřely dohodu o narovnání, jejíž účinky spočívaly mimo jiné v tom, že zanikl nárok poškozené na náhradu škody a byl nahrazen jejím nárokem na plnění z dohody o narovnání. Obviněná se dovoláním domáhala toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a aby přikázal Městskému soudu v Brně věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že dovolání je důvodné.

Zločinu zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku značnou škodu. Podle § 138 odst. 1 tr. zákoníku se značnou škodou rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč.

Skutek popsaný ve výroku o vině nekoresponduje se zákonnými znaky trestného činu zpronevěry, pokud podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku spočívají v tom, že pachatel si přisvojí cizí „věc, která mu byla svěřena“.

Skutková část výroku o vině je konstruována tak, jako by předmětem útoku obviněné byly finanční prostředky získané zdravotnickými výkony prováděnými mimo zdravotnické zařízení poškozené, tj. finanční prostředky, ohledně nichž obviněná jako by měla povinnost předat je poškozené. Součástí konstrukce, na které je založen výrok o vině, je zjištění, podle něhož obviněná prováděla nákupy zdravotnických materiálů svévolně a bez vědomí zaměstnavatele a že šlo o neodsouhlasené nákupy zdravotnických materiálů. S touto charakteristikou nakoupených materiálů je sotva slučitelný právní závěr, že měly povahu věci, která byla obviněné zaměstnavatelem svěřena.

Z bližších zjištění podrobně rozvedených v odůvodnění rozsudku lze usuzovat, že předmětem útoku ve skutečnosti byly zdravotnické materiály, které obviněná jménem poškozené jako její zaměstnanec a za její prostředky nakoupila. Tomu nakonec odpovídá i ta část odůvodnění rozsudku, v níž Městský soud v Brně ohledně rozsahu trestného činu konstatoval, že škodu představuje „rozdíl mezi cenou nakoupeného materiálu a cenou použitého a spotřebovaného poškozenou“, resp. že škoda spočívá „v hodnotě materiálu, který si (obviněná) neoprávněně ponechala“.

Pokud byly ve skutkové části výroku o vině označeny předmětné zdravotnické materiály za materiály nakoupené obviněnou svévolně a bez vědomí a souhlasu zaměstnavatele, navozuje to představu, že obviněná nebyla oprávněna tyto nákupy uskutečnit a že nakoupené materiály jí proto nemohly být zaměstnavatelem svěřeny. Ve skutkové části výroku o vině je ovšem také uvedeno poněkud nejasné zjištění, že obviněná měla „přístup ke zdravotnickému materiálu a k systému jeho nákupu“. V odůvodnění rozsudku není blíže vysvětleno, co Městský soud v Brně mínil přístupem obviněné k systému nákupu zdravotnického materiálu, ani jaký byl reálný obsah pracovního vztahu mezi poškozenou jako zaměstnavatelem a obviněnou jako zaměstnancem, pokud jde o nákupy. Jestliže by tu bylo zjištění, že obviněná měla od poškozené jakkoli dané všeobecné pověření k nákupům zdravotnických materiálů a že nebylo třeba, aby ke každému jednotlivému dílčímu nákupu poškozená dávala výslovný souhlas, pak by byl namístě závěr, že z hlediska obviněné měly nakoupené zdravotnické materiály povahu cizí věci, která jí byla svěřena ve smyslu § 206 odst. 1 tr. zákoníku. Na tom však výrok o vině nebyl založen a naopak spočívá na zjištěních, která nejsou s to naplnit znaky trestného činu zpronevěry vymezené v § 206 odst. 1 tr. zákoníku.

Nejde o to, že by popis skutku ve výroku o vině byl zatížen jen nějakou nevýstižností, neobratností či jinou podobnou nedokonalostí, která by byla uvedena na pravou míru v odůvodnění rozsudku, nýbrž o to, že obsahem skutkové části výroku o vině jsou okolnosti, kterými je dotčena samotná správnost právního posouzení skutku a vzhledem k nimž nemůže právní posouzení skutku obstát.

Napadené usnesení Krajského soudu v Brně, jímž byl výrok o vině ponechán beze změny, je rozhodnutím, které spočívá na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Bez ohledu na to, že v důsledku vadného výroku o vině nemůže obstát ani výrok o náhradě škody učiněný v adhezním řízení podle § 228 odst. 1 tr. ř., musí Nejvyšší soud konstatovat, že výrok o náhradě škody je i jinak v rozporu s hmotným právem.

Podle § 228 odst. 1 tr. ř. odsuzuje-li soud obviněného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu, uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu, jestliže byl nárok včas uplatněn (§ 43 odst. 3 tr. ř.), nestanoví-li trestní řád jinak. Citované ustanovení dále v části věty za středníkem stanoví, že nebrání-li tomu zákonná překážka, soud uloží obviněnému vždy povinnost k náhradě škody, jestliže je výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obviněný uznává vinným, a škoda v této výši nebyla dosud uhrazena.

Výrok o náhradě škody byl oběma soudy odůvodněn v podstatě jen konstatováním, že poškozená se s nárokem na náhradu škody připojila k řízení. Soudy se ovšem nezabývaly otázkou, zda tu není zákonná překážka, která brání tomu, aby uplatněný nárok na náhradu škody byl v adhezním řízení přiznán. Přitom právě taková překážka vyplývala z okolnosti, že poškozená uzavřela s obviněnou dne 7. 1. 2011 dohodu o narovnání podle § 585 a násl. občanského zákoníku.

Podle § 585 odst. 1 občanského zákoníku (první věta) dohodou o narovnání mohou účastníci upravit práva mezi nimi sporná nebo pochybná. Podle § 585 odst. 3 občanského zákoníku dosavadní závazek je nahrazen závazkem, který vyplývá z narovnání.

Náhrada škody se v posuzovaném případě řídí ustanovením § 250 odst. 1 zákoníku práce, podle něhož zaměstnanec odpovídá zaměstnavateli za škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinnosti při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Přípustnost toho, aby závazky z pracovněprávních vztahů vznikly na podkladě smluv upravených občanským zákoníkem, vyplývá z ustanovení § 325 odst. 1 zákoníku práce (ve znění účinném v době uzavření dohody o narovnání). Dohoda o narovnání podle § 585 – § 586 občanského zákoníku byla v ustanovení § 326 zákoníku práce (ve znění účinném v době uzavření dohody) výslovně uvedena mezi smluvními typy, na jejichž podkladě mohou vznikat závazky v pracovněprávních vztazích.[*)]

Narovnáním se rozumí dohoda mezi stranami, kterou mezi sebou upravují vzájemná práva a povinnosti dosud sporná nebo pochybná tak, že je ruší a nahrazují je novými právy a povinnostmi. Podstatou narovnání je zrušení jednoho závazkového právního vztahu a jeho nahrazení druhým závazkovým právním vztahem. Při narovnání účastníci závazkového právního vztahu odstraňují spornost nebo pochybnost vzájemných práv a povinností tím, že je ruší a nahrazují je novými. Dosavadní závazek při tom zaniká a je nahrazen nově sjednaným závazkem, který je obsahem dohody o narovnání. Dohoda o narovnání pak je samostatným zavazovacím důvodem a má povahu právního důvodu vzniku nového závazku. Logickým důsledkem dohody o narovnání je to, že věřitel se již nemůže domáhat plnění z původního závazku, nýbrž jen plnění z nového závazku vyplývajícího z dohody, která je právním důvodem jeho vzniku. Účelem narovnání není zjistit či konstatovat skutečný stav ohledně dosavadního závazku, ale odstranit nesrovnalosti, pochybnosti, nejasnosti a rozdílná stanoviska účastníků a předejít dalším sporům tím, že původní závazek, v němž se sporné právo vyskytlo, se zruší a nahradí novým závazkem.

V dohodě o narovnání ze dne 7. 1. 2011, která byla uzavřena mezi poškozenou jako zaměstnavatelem a obviněnou jako zaměstnancem, se v bodě 1 konstatuje, že obviněná „v průběhu uplynulých čtyř kalendářních roků … bez vědomí svého zaměstnavatele prováděla svévolné a zaměstnavatelem neodsouhlasené nákupy různých registrovaných zdravotnických materiálů, které částečně hradila ze svých prostředků, částečně pak byly tyto nákupy zahrnuty do daňových dokladů dodavatelů, které hradila MUDr. Z. S.“, a dále že poškozená „v současné době zahájila kroky vedoucí ke zjištění konkrétní výše jí způsobené újmy“. V bodě 2 dohody se uvádí, že na narovnání ve smyslu § 585 a násl. občanského zákoníku se smluvní strany dohodly „vedeny snahou o smírné vyřízení výše popsaných sporných vztahů, jakož i snahou eliminovat vynakládání nákladů na vedení případných soudních řízení“. V bodě 2/A je uvedeno, že na základě vzájemné dohody byla výše finančních nároků poškozené vůči obviněné stanovena na částku ve výši 750 000 Kč. Podle bodu 2/B obviněná uznala dluh ve výši 750 000 Kč co do důvodu a výše a zavázala se vypořádat ho do 31. 12. 2015.

Z obsahu dohody o narovnání je zřejmé, že se týká závazku obviněné k náhradě škody, kterou způsobila poškozené skutkem, pro který byla uznána vinnou. Důsledkem dohody o narovnání je především to, že zanikl závazek obviněné k náhradě škody z protiprávního činu (§ 250 odst. 1 zákoníku práce) v neuvedené a dosud, tj. v době uzavření dohody, nezjištěné výši a že byl nahrazen smluvním závazkem k plnění peněžitého dluhu v částce 750 000 Kč. Za tohoto stavu se poškozená nemohla domáhat náhrady škody v adhezním řízení, protože závazek obviněné k náhradě škody způsobené trestným činem zanikl. Splnění nově vzniklého závazku nelze uplatňovat v adhezním řízení postupem podle § 43 odst. 3 tr. ř. ani uložit výrokem soudu podle § 228 odst. 1 tr. ř., a to právě proto, že jde o smluvní závazek z dohody o narovnání a nikoli o závazek z titulu náhrady škody způsobené trestným činem.

Poškozená uzavřela s obviněnou dohodu o narovnání dne 7. 1. 2011, tedy ještě před tím, než bylo usnesením policejního orgánu ze dne 6. 12. 2011 podle § 160 odst. 1 tr. ř. zahájeno trestní stíhání obviněné. V době uzavření dohody o narovnání byly pochybnosti o výši škody a nebylo jisté, jak vysoká je škoda způsobená skutkem, pro který bylo později zahájeno trestní stíhání a pro který pak byla s korekcí týkající se doby páchání činu i výše způsobené škody podána obžaloba. Poškozená ve

stavu pochybností a nejistoty ohledně výše způsobené škody přistoupila na uzavření dohody o narovnání, jímž tuto nejistotu nahradila jistotou reprezentovanou závazkem obviněné k zaplacení částky 750 000 Kč. Tím se poškozená sama zbavila možnosti uplatňovat v adhezním řízení nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 3 tr. ř. a soudy jí tento nárok neměly přiznat výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř.

Napadené usnesení Krajského soudu v Brně, jímž byl výrok o náhradě škody učiněný podle § 228 odst. 1 tr. ř. ponechán nedotčen, je rozhodnutím, které spočívá na jiném nesprávném hmotně právním posouzení ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (míněno jiném, než je právní posouzení skutku).

Nejvyšší soud proto z podnětu dovolání obviněné zrušil jak napadené usnesení Krajského soudu v Brně, tak rozsudek Městského soudu v Brně jako součást řízení předcházejícího napadenému usnesení, zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která tím ztratila podklad, a přikázal Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

[*)] *Poznámka redakce: Na právním závěru vyjádřeném v tomto rozhodnutí nic nemění ani zrušení ustanovení § 326 zákoníku práce jeho novelou provedenou zákonem č. 365/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012..*